

Торшевська О. В. Відповідальність майбутніх вчителів як предмет міждисциплінарного дослідження / О. В. Торшевська // Наукова молодь: Матеріали V науково-практичної конференції «Внесок молодих учених у розвиток науки регіони». – Луганськ : СПД Резніков В. С., 2009. – С. – 99–102.

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ
ЯК ПРЕДМЕТ
МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

О. В. Торшевська

м. Лисичанськ, ВП «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»

У статті обґрунтовано відповідальність майбутніх вчителів як предмет міждисциплінарного дослідження.; висвітлені напрямки у дослідженні відповідальності.

Ключові слова: формування особистості, педагогічна теорія, психологічне дослідження.

Вступ "України до Болонської угоди призводить до того, що освіта сьогодні не може задовольнятися лише знаннієвою моделлю навчання та виховання. Потрібні нові підходи до організації освітнього процесу, що ґрунтується на компетентнісному розумінні сутності педагога-професіонала. Проте фахова придатність педагога включає багато особистісних параметрів, серед яких особливе місце належить відповідальності.

Зазначена проблема розглядається фахівцями різних галузей - філософи, соціології, психології та педагогіки.

У філософії відповідальність досліджується як форма взаємозв'язку особистості і суспільства. В роботах Аристотеля, М. Бердяєва, В. Віндельбанда, Г. Гегеля, Г. Герца, Т. Гоббса, Л. Грядунової, Л. Гумільова,

Демокріта, Г. Йонаса, І. Канта, Д. Локка, Ф. Ніцше, Платона, А. Плахотного, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковороди, В. Сперанського, Л. Фейєрбаха, Е. Фромма та інших підкреслюється її двоспрямованість: з одного боку відповідальність розглядається як сукупність вимог суспільства до його членів, наприклад, виконання моральних принципів і норм, що віддзеркалюють суспільну необхідність, а з іншого — усвідомлення людиною свого обов'язку перед суспільством, іншими людьми і перед собою.

Відомі соціологи (І. Бестужев-Лада, Ю. Колесникова, Б. Рубіна, Н. Савотина та інші) досліджують відповідальність особистості крізь призму соціальної відповідальності та трактують її, як певні очікування навколишнього соціального середовища по відношенню до осіб, громадських організацій, з одного боку та усвідомлення ними свого обов'язку перед суспільством, колективом, індивідом — з іншого. В цьому розумінні відповідальність є відбитком соціальних норм і реалізується як через форми соціального контролю (громадська думка, нормативно-правові документи, закони), так і через розуміння своєї суспільної ролі відповідальними суб'єктами.

У психології виділяються декілька напрямків у дослідженні відповідальності. У межах одного з них висвітлюється проблема виховання відповідальності на різних вікових етапах. Мова йде про фактори, умови, прийоми, що впливають на виховання цієї особистісної якості (І. Бех, Ж. Завадська, Л. Ітельсон, К. Клімова, А. Колесова, Т. Морозкіна, К. Му-рай, В. Пискун, Н. Румянцева, Л. Славіна, Ю. Сокольніков, Л. Татомир, Н. Тен, Л. Шевченко). У роботах іншого напрямку відповідальність розглядається як феномен міжособистіс-них відносин у груповій діяльності (В. Агєєв, Л. Сухінська).

Інший аспект психологічного дослідження представлено у працях Т. Гаєва, Л. Коршунова, К. Муздибаєва, А. Слобідського та інших, в яких досліджується проблема формування відповідальності в конкретному виді діяльності, зокрема, в трудовій.

У працях К. Абульханової-Славської, Є. Дорофєєва, В. Ка-ліна, С. Карпухіна, В. Крутецького, В. Розанової, М. Савчина, Л. Славіної, Л. Фрідмана, О. Шушеріної відповідальність розуміється як різні форми контролю суб'єкта за своєю діяльністю з огляду на виконання ним прийнятих норм і правил. При цьому базовими психологічними утвореннями, що лежать в основі відповідальності, вважається самоусвідомлення особистості й такі її компоненти, як Я-концепція, самооцінка особистості та відповідні психологічні механізми (саморегуляція та рефлексія тощо).

У педагогічній теорії одним із перших відповідальність, як соціальну якість особистості, розкрив А. Макаренко. Він розглядає її крізь призму включення вихованців в систему відповідальних залежностей як визначальної умови формування особистості.

Велике значення даній якості особистості приділяв В. Сухомлинський. Досліджуваний нами феномен визначається ним, як здатність особистості самостійно формулювати зобов'язання, виконувати їх і здійснювати самоконтроль та самооцінку. У праці «Сто порад вчителю» В. Сухомлинський писав: «Однією з найважливіших особливостей творчості педагога є те, що об'єкт його праці — дитина — повсякчас змінюється, він завжди новий, сьогодні не той, що вчора. Наша праця — формування людини, і це покладає на нас особливу відповідальність, яку ні з чим не зіставиш» [1, 421].

До проблеми формування особистості сучасного вчителя звертались такі вчені, як С. Гончаренко, Л. Губерський, М. Єв-тух, В. Журавський, І. Зязюн, В. Кремень, О. Сердюк, І. На-дольний, В. Огнев'юк та інші. Ці відомі педагоги визначають відповідальність крізь призму реальних проявів діяльності й спілкування індивіда в царині навчання і виховання.

Відомі українські вчені-педагоги — І. Бех, Т. Левченко, О. Савченко, О. Сухомлинська — наголошують на необхідності формування особистості на основі загальнолюдських моральних цінностей, серед яких значне місце

посідає відповідальність, як здатність відповідально ставитися до життя, навчання, діяльності, природи, сім'ї, здоров'я тощо.

Отже, на засадах зазначених вище наукових підходів ми розглядаємо відповідальність як складну, інтегровану характеристику особистості. Відповідальність — це вольова здатність особистості, що характеризується усвідомленням і виконанням нею професійних обов'язків, які висуває з одного боку суспільство, а з іншого — вона сама.

На превеликий жаль, останнім часом молодь вступає до педагогічних закладів не за власним бажанням, а через те, що навчання в останніх коштує дешевше. Наслідком цього є те, що лише близько 10 % студентів відносять відповідальність до найбільш необхідних професійно-особистісних якостей вчителів. Тому важливо прикласти всі зусилля задля того, щоб теоретичні надбання з проблеми відповідальності стали підґрунтям для формування професійної відповідальності майбутніх вчителів в умовах ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сухомлинський В.О. Вибрані твори у п'яти томах. — Т.5. — К., 1976.
2. Муздыбаев К. Психология ответственности. — Л., 1983.